

REGISTERBLAD

Namn och datum: K Larsson (880627), Jeanette Erlandsson (000614), Krister Larsson (001214), Hans Schibli (000502)

OMRÅDE AV RIKSINTRESSE FÖR NATURVÅRD I HALLANDS LÄN

Områdesnummer och namn: NN 19 LAHOLMSBUKTEN - ELDSBERGAÅSEN - GENEVADSÅN - LAGAN

Kommun: Laholm, Halmstad

Karta: 4C (NV, N0, SV, SO)

Läge:

Areal: 23 200 ha

Naturgeografisk region: 10 Södra Hallands kustland

Kust/havsregion: II Kattegatt

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Huvudavrinningsområde 98 Lagan och 99 Genevadsån

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsform: Slätt, kullig terräng med relativ höjd 20-50 m

Riksvärde

Geovetenskap		
Kusthav	Fauna	
Vattendrag	Fauna	
Odlingslandskap	Naturbetesmark	Flora
		Fauna
Våtmarkscomplex	Strandcomplex	Fauna
	Mad vid vattendrag	Fauna
	Limnogen strandsumpskog	Fauna

Värdeomdöme: Områdets geovetenskapliga värden är omfattande. Det ger en mångsidig bild av landskapets utveckling efter den senaste nedisningen samt de processer som präglar en sandvandringskust. Genevadsån och Lagan är de främsta exemplen i landet på för sandvandringskuster karakteristiska avlänkade åmynningar.

Växt- och djurlivet är mycket rikt i de strandnära dynerna med ett flertal hotade arter som fältpiplärka, martorn och praktnejlika. Området är växtgeografiskt intressant. Den västsvenska sandkustvegetationen är här mer välutvecklad än på något annat håll i landet. Floran är variationsrik med flera sårbara arter. De ornitologiska värdena är stora och Laholmsbukten är en välkänd sträck-, rast- och övervintringslokal för vadare och sjöfågel. Området har även

entomologiska värden. Laholmsbukten är ett av de viktigaste uppväxtområdena för flatfisk i Kattegatt/Skagerack och lax och havsöring från åarna vandrar genom bukten.

Laholmsbukten är av stor betydelse för forskning rörande eutrofiering i marin miljö och för fiskeribiologisk forskning.

I Genevadsån med de tre grenarna Alslövsån, Brostorpaån och Vessigeån finns en värdefull, ursprunglig lax- och havsöringstam samt områden med mycket fina bottenfaunaförhållanden. I Lagans vattensystem nedanför Laholm finns en värdefull lax- och havsöringstam.

Det representativa odlingslandskapet Laxvik-Hagön utgörs av ett betespräglad utmarksområde med bla ljunghed och havsstrandäng. Här finns värdefulla naturbetesmarker som utgörs av sötvattenstrandäng och annan öppen utmark. Här återfinns art- och individrika växtsamhällen med hävdgynnade arter.

Lagans stränder utgör ett värdefullt strandkomplex och ger en vacker landskapsbild. Området utgörs av högt värderade mader vid vattendrag och limnogen strandsumpskog. Dessutom finns ornitologiska värden.

Huvudkriterier:

- A Kustområde med flygsandfält och rullstensås som särskilt väl visar landskapets utveckling samt nutida processer och ekologiska samband.
- C Sårbara biotoper och arter.
- D Områden med mycket rik flora/fauna

Förutsättningar för bevarande: Att de processer som kännetecknar en sandvandringuskust får verka så ostört som möjligt. Strandområdena från N Mellbystrand till Hagön bevaras oexploaterade. Markslitage i sanddynsområdena motverkas bl a genom kanalisering av friluftslivet till mindre känsliga delar. Eutrofieringsproblemen i Laholmsbukten och omgivande havsområde löses. Det öppna jordbrukslandskapet på Eldsbergaåsen bibehålles. Kalkning i Genevadsåns biflöden.

Värdet kan påverkas negativt av exempelvis bebyggelse och anläggningar av olika slag, markslitage från friluftslivet, schaktning och muddring, vindkraftverk eller annan anläggning, sand- och grustäkt, fiskodling, utsläpp av avloppsvatten samt tillförsel av näringsämnen från åarnas tillrinningsområden, skogsplantering, vattenreglering, förurning, kulvertering eller förändring av vattendragets sträckning eller bottenprofil, vandringshinder, vattenuttag, tillförsel av organiska gifter, tungmetallnedfall eller utsläpp, överfiske, inplantering av främmande fiskstammar och skogsavverkning längs vattendraget.

Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av t ex minskad eller upphörd jordbruks/betesdrift, skogsplantering av jordbruksmark, energiskogsodling, igenväxning, spridning av gifter eller gödselmedel, nydikning, luftledning.

Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att området hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning. Avverkning av sumpskogar och skogar i kantzoner kan skada naturvärdena.

Säkerställande:

- Naturreservat: Skummeslövs sanddynsreservat (111 ha), Laholmsbuktens sanddynsreservat (3 delar, totalt 717 ha), Tjärby sanddynsreservat (118 ha), Hagön (79 ha), Svarvareskogen (26 ha) och Såghuslund (3 ha).
- Landskapsskyddsområde: Strandområdet Påarp-Fylleåns mynning (80 ha).
- Fågelskyddsområden: Skäret (3 ha) och Trönningeängarna (109 ha)
- Laholmsbukten är förklarad som miljöskyddsområde enligt 7 kap 19§ i miljöbalken.
- Tjärby (SE0510007), Aleskogen (SE0510123) och Fylleån (SE0510132) är av regeringen godkända Natura 2000-områden (pSCI). Laholmsbuktens sanddynsreservat (SE0510006) är av regeringen godkänt Natura 2000-område (SPA/pSCI).
- Karseforsen och Såghuslund är av Naturvårdsverket till regeringen föreslagna som Natura 2000-områden (enligt art och habitatdirektivet). Ligger för närvarande hos regeringen för beslut (010614).

Områdets huvuddrag: Laholmsbukten är en av landets större havsbukter och dess tremiljåbåge avgränsas i söder av Bjärehalvön samt i norr av Tylön-Tyludden. Kuststräckan mellan Båstad och Halmstad är en utpräglad sandvandringkust med sandstränder, dyner och vidsträckt flygsandfält. Endast vid Laxvik bryts sandkusten av några mindre uddar där fast berg och morän når ut till havet. Här finns bl a klapperfält med strandvallar och klipphällar med isräfflor.

I Laholmsbukten mynnar åarna Nissan, Fylleån, Genevadsån, Lagan och Stensån. I synnerhet under avsmältningsskedet av den senaste nedisningen fraktades stora mängder sand med isälvarna ut i havet. Vid den tiden bildades också Eldsbergsåsen. Genevadsåns och Lagans mynnningar varierar till läge och utseende beroende bl a på strömmar, vindar och isförhållanden.

Vid norra Mellbystrand går en tydlig skiljelinje i strandens och sanddynernas utformning. Norrut är sanden grovkornig vilket ger upphov till en sluttande, lös strand kantad av höga och väl utbildade dyner. Söderut är sanden mer finkornig vilket ger en plan, fast strand och låga dyner. Förutom de recenta, kustnära dynerna finns fossila dyner på många ställen inåt land.

Innan människan på allvar påverkade landskapet fanns lövskogar dominerade av bergesk på torrare och klibbal på fuktigare marker på flygsandsfälten. Genom svedjning, tamboskapens betning m m blev kusttrakterna dock tidigt skoglösa och sanddriften startade. Pollenanalyser har visat att sandflykt troligen förekom redan före bronsåldern. Det var dock först på 1500-talet som sandflykten fick någon större omfattning och problemen kulminerade vid mitten av 1800-talet. Genom att sandområdena fredades från betesgång och omfattande planteringar av dyngräs och trädplanter, fr a tall och bergtall, genomfördes runt sekelskiftet stoppades sandflykten. Flygsandsfälten blev åter skogbevuxna.

Den västsvenska sandkustvegetationen med dess dynamik och zonerings är väl utbildad i området. Sanden i Laholmsbukten härrör från urbergsområdena österut och är fattig på kalk och mineralnäring. På flygsandsfälten är florin därför mestadels artfattig och hedseriens växtsamhällen överväger inåt land. En frodig och näringskrävande vegetation finns dock på

flera ställen, bl a utmed åarna. Inom området finns flera sällsynta eller hotade arter, t ex praktnejlika och martorn.

Fågellivet är rikt och bland häckfåglarna kan nämnas fältpiplärkan som har en god stam i de kustnära dynerna. Laholmsbukten och dess närområde är välkänd som rast-, sträck- och övervintringslokal för vadare och sjöfågel. Viktiga rastlokaler finns bl a vid Påarp och Trönningeängarna. Flygsandsområdena har ett intressant insektsliv. Laholmsbukten är uppväxtområde för flatfisk och lax och havsöring från åarna vandrar genom bukten.

Genevadsån ingår tillsammans med de tre grenarna Alslövsån, Brostorpaån samt Vessigeån i riksobjektet. I vattensystemet finns en genuin lax- och havsöringstam och områden med mycket fina bottenfaunaförhållanden. De viktigaste lekbottarna för lax finns i Alslövsån upp till Strömmasjöns utlopp. Dessutom finns fina lekbottnar i Brostorpaån, Vessingeån samt i mindre omfattning i Genevadsåns huvudfåra. För att motverka försurningen inleddes kalkningsprojekt i Alslövsån, Brostorpaån och Vessingeån i slutet av 80-talet. Fiskvägar har anlagts som ett led i den biologiska återställningen och ytterligare fiskvägar planeras.

I Lagan finns bestånd av lax och havsöring upp till Laholm vattenkraftverk. Reproduktionen av vildlax och havsöringen sker framförallt i Smedjeån. Flodpärlmussla finns i Lagan. Mellan Laholm och Karsefors rinner Lagan i en naturskön dalgång med vassar, fuktängar, alsumpskogar och frodiga lövblandskogar utmed ån. Fågellivet är rikt med bl a stora mängder rastande änder, svanar och grågäss. I lövskogarna utmed ån finns en rik lundflora med bl a lungört, vätteros och desmeknopp.

Förutsättningarna för friluftsliv är goda i området. Problem med markslitage finns dock i dynområden med ett intensivt badliv.

Det representativa odlingslandskapet Laxvik-Hagön är ett utmarksområde med ljunghed, fuktäng, havsstrandsäng och annan öppen utmark. Området har stor betydelse som fågellokal. Det utvalda naturbetesområdet (Hagön, 80-1) utgörs av sötvattenstrandäng och annan öppen utmark. Vanliga vegetationstyper är sandrished och staggäng. De art- och individrika växtsamhällena hyser arter som ljung, kattfot, backtimjan, stagg, hirsstarr och knägräs.

Lagans stränder utgör ett värdefullt strandkomplex och ger en vacker landskapsbild. Området utgörs av högt värderade mader vid vattendrag och limogen strandsumpskog av altyp. Dessutom finns ornitologiska värden. I området finns också en fuktäng.

Laholmsbuktens vattenområde

Laholmsbukten är en grund havsbukt med övervägande sandbotten. I bukten mynnar åarna Nissan, Fylleån, Genevadsån, Lagan och Stensån. Det är en typisk sandvandringkust och ett direkt samband finns mellan transport- och omlagringsprocesserna i bukten och kustens morfologiska utformning. På Laholmsbuktens botten finns ändmoräner, transgressionslagerföljder och fossila strandbarriärer.

Laholmsbukten är en viktig sträck-, rast- och övervintringslokal för sjöfågel, bl a övervintrar årligen några tusen svärtor i södra delen av bukten. Laholmsbukten är uppväxtområde för stora mängder flatfisk och lax och havsöring från åarna vandrar genom bukten.

Höka och Tönnersa Flygsandfält

Höka och Tönnersa flygsandfält är sammantaget regionens i särklass största dynfält. Till skillnad från kusttrakterna i övrigt saknar delområdet i stort sett bebyggelse.

Området ger en god bild av de geologiska processer och bildningar som karakteriserar en sandvandringskust. Nutida omlagringsprocesser återspeglas i de recenta, kustnära dynernas utformning samt i Lagans och Genevadsåns tre respektive två kilometer åt norr förskjutna mynnningar. Lagans och Genevadsåns mynningslägen har växlat starkt under årens lopp och dessa processer fortgår alltjämt. Regionens mest ostörda och väl utvecklade recenta dyner finns i norra delen av Tönnersareservatet. De plana flygsandfälten och fossila dynerna inåt land vittnar om forna tiders omlagringsprocesser. De bäst utvecklade fossila dynerna finns inom och invid Tjärbyreservatet. De fossila dynerna har sannolikt främst bildats i anslutning till de sandstaket som satts upp för att hindra sandflykten.

Grovt sett kan följande vegetationszonering urskiljas från väster till öster i delområdet. En liknande zonering kan urskiljas även i andra flygsandfält i regionen. Mot havet i väster finns en bred sandstrand med sparsam vegetation av marviol, saltarv m m. Denna kantas av ett stråk väl utbildade sanddynor med de sandbindande dyngräsen strandråg och sandrör. Mot öster avtar sandpålagringen och sandgräs- och kråkrishedar eller planterad bergtallskog ersätter dyngräsen. Innanför de kustparallella dynerna finns vanligen en fuktig sänka som markerar den forna strandlagunen. Här finns sumpskogar och lövkärr samt öppna fukthedar och fattigkärr. Därefter vidtar vidsträckta, flacka flygsandfält, stundtals med fossila dynrygggar. Här finns främst planterad tall- och bergtallskog. Längst i öster mot jordbruksmarken finns ofta en inre rad med tallbevuxna, fossila dyner.

Vegetationen är mestadels artfattig och hedseriens växsamhällen har stor utbredning. En frodig och artrik vegetation finns dock utmed Lagan och Genevadsån samt i delar av kärren innanför de kustnära dynerna. Flera sårbara arter finns i området, t ex praktnejlika, ryl och höstlåsbräken.

Fågellivet är rikt i området. Fältpiplärkan är en karaktärsfågel för de kustnära sanddynerna. I bergtallskogarna har under senare år den kontinentala rasen av gråsiska blivit en vanlig häckfågel. I de frodiga lövskogarna utmed åarna finns rikligt med sångfåglar m m. Området är även av entomologiskt intresse.

Eldsbergaåsen

Den mjukt välvda Eldsbergaåsen är en av de mäktigaste rullstensåsarna på västkusten *och den tillhör de äldsta isälvsavlagringarna i landet*. Flera fornminnen finns på höjdpartiernas framträdande krön. Delområdet omfattar i stort sett den delen av Eldsbergaåsen som ligger under högsta kustlinjen. Denna delen av åsen är i huvudsak öppen jordbruksbygd med spridd bebyggelse.

Eldsbergaåsen har bildats av en isälv som senare flyttade sitt lopp till Fylleåns nuvarande dalgång. Isälven var en viktig transportör av de stora mängder sand som finns på Laholmsbukts botten. Eldsbergaåsen har en nästan plan yta vars bredd är mellan 250 till 1000 meter och den reser sig upp mot 40 meter över omgivningen. Den avslutas ca 1,5 kilometer från havet med en tre kilometer lång tvärås. Ytterligare en tvärås finns vid Perstorp-Älvaberg längre österut. Vid Tönnersjö övergår åsen i ett deltaplan. Ett stort antal åsgropar och strandhak finns på åsen och flera vattenrika källor rinner upp utefter dess sidor.

Anmärkningar: Länsstyrelsen har i skrivelse till Naturvårdsverket (010605 resp 010613, d.nr 240-2631-99) begärt ändring av angivna riksvärden, där riksvärdet "Kusthav - Fauna" ska läggas till. Ligger hos NV för hantering.

Området var tidigare uppdelat på två riksobjekt N 2 Laholmsbukten (vattenområdet) och N 3 Kuststräckan Båstad-Halmstad -Eldsbergaåsen. Laholmsbukten och flygsandsområdena utmed kusten bör ses som en helhet och sammanförs därför till ett riksobjekt.

VMI ID:04C3G01. Lokal hydrologisk påverkan.

Länsstyrelsens naturvårdsprogram, Natur i Hallands län: Område nr 114, 115, 201, 202, 203, 207, 208 och 209.

Område 69 i naturvårdsverkets utredning "Marina reservat" 1980.

Fyra klass I-områden i våtmarksinventeringen över länet ingår i riksobjektet (Våtmark utmed Fylleån 04C6E01, Våtmark inom Hökafältet 04C4E01, Alet 04C7D01 och Lagans stränder vid Ala 04C3G01).

Områdesplaner för Laholms kustområde samt Östra stranden.

Området berör område av riksintresse för naturvård nr NN 22 Laholmsområdet, område av riksintresse för friluftsliv nr FN 10 Skrea strand – Tylösand och nr FN 14 Laholmsbukten samt område av riksintresse för kulturminnesvård nr KN 37 Eldsbergaåsen, KN 40 Lagadalen och KN 41 Laholms innerstad-Lagarholm.

Området fortsätter i Båstads kommun, Skåne län.

Eldsbergaåsens fortsättning österut dvs den del som ligger över högsta kustlinjen, ingår i område av riksintresse för naturvård nr N 18 Tönnersjöheden- Simlångsdalen.

Ingår i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt N8003, 80-1(NR)) och i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt 80-11).

Referenser: *Länsstyrelsen, 1977. Natur i Hallands län. Statens naturvårdsverk, 1980. Marina reservat. Länsstyrelsen, 1976. Kustinventering.*

Stat, off. utr, 1936 (30). Betänkande med förslag till lagstiftning angående skogar å städer och enskilda tillhöriga flygsandfält i Hallands län..

Mellström, J.A., 1914. Kronoflygsandfältet Höka. - Tidskriften Skogvaktaren.

Mohrén, E. och Larsson, W., 1968. Beskrivning till geologiska kartbladet Laholm.

Norrman, J.O. m fl, 1974. Dynmorfologiska undersökningar i södra Halland. - SNV PM 500.

Olsson, H., 1974. Studies on South Swedish sand vegetation. - Acta Phytogeogr. Suec, 60.

Larsson, K., 1977. Biologisk inventering av Laholmsbukten och Skummeslövs sanddynsreservat. medd. fr. länsstyrelsen nr 1978:11.

Pehrsson, O. och Unger, U., 1970. Inventering av häckande, rastande och övervintrande sjöfågel, vadare m fl utmed Hallands kust.

Rosenberg, R. m fl. Gödning av havsområden kring Sverige, en kunskapsöversikt. - SNV PM 1808.

Johansson, C. 1970. Eldsbergaåsen, Hallands natur 1970. Johansson, C. 1972. Översiktlig grusinventering i Halmstads kommunblock och Torups kommun. Länsstyrelsens meddelande nr 1972:6.

Forslund, M. och Rundlöf, S., 1984. Inventering av våtmarker i Hallands län. Länsstyrelsens meddelande nr 1985:1.

Länsstyrelsen i Hallands län, 1994: Bevarandeprogram för odlingslandskapets natur- och kulturmiljövärden. Länsstyrelsen 1994:11. Halmstad.

Länsstyrelsen i Hallands län, 1990: Ängs- och hagmarker i Halmstads kommun. Länsstyrelsen 1990:7. Halmstad.

Naturvårdsverket, 1996: Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Stockholm.

Länsstyrelsen i Hallands län 1985. Våtmarker i Hallands län, meddelande 85:1.

Fiskeriverket, beslut 1988-04-11 rörande Områden av riksintresse för yrkesfisket, områden av särskilt intresse för fritidsfisket samt områden av särskilt intresse avseende stammar av fisk.

Fiskeristyrelsen 1984. Bevarande av de svenska fiskbeståndens genetiska resurser.

Länsstyrelsen 1997. Naturvårdsprogram för Hallands län - Laholms kommun.

Länsstyrelsen, 1988. Områden av riksintresse för naturvård - Hallands län.